

La cultura, un motor editorial

Una vegada finalitzada la 'Gran Enciclopèdia Catalana', el naixement de la Fundació Enciclopèdia Catalana, ara fa quinze anys, no sols assegurava la pervivència de l'obra, sinó que generava una sòlida iniciativa editorial per a la promoció i la difusió de la cultura catalana.

Una esletxa d'un any d'aturada separava els primers volums d'una nova etapa, sanejada i sense dèficits, que el maig del 1977, completava el seu primer volum i quart de l'enciclopèdia. Tot un equip renovat sota la direcció intel·lectual de Joan Carreras engegava els motors de l'empresa editorial, després d'una anàlisi fidel a l'òptica original, i amb el compromís d'estructurar l'obra en quinze volums. La casa adoptava aleshores, en una tripartició inherent al projecte, una secció catalana –que dirigia Max Cahner i que finalitzaria el 1976–, una secció lexicogràfica i una secció universal que configuren la geografia de l'enciclopèdia. Les afirmacions de principis apostaven de nou, ara amb un pragmatisme sense reserves, per una triple aportació molt lligada, *grosso modo*, als postulats fundacionals. L'empresa, sota la rúbrica Enciclopèdia Catalana, SA, navegava cap a una difusió i una acceptació públiques cada vegada més consolidades i cap a la conclusió, l'any 1980, del quinzè volum i la darrera lletra de l'alfabet.

Aquell any, a les portes d'una democràcia incipient, simbolitzava la prolífica acceptació de la *Gran Enciclopèdia Catalana* en un escenari militant –políticament i cultural– però amb una adhesió de clientela cada vegada més generalitzada. L'obra i l'empresa havien adquirit un volum de vendes i beneficis que permetia tornar el capital inicial als seus inversors primigenis. El fet, no obstant, suscitava un *impasse* indefugible: si s'acceptava que el capital inicial retornara a les butxaques dels inversors, el destí de l'enciclopèdia estava escrit: era l'arraconament i l'indestriable oblit de la gran aventura intel·lectual del nostre temps, que havia aconseguit obrir-se pas entre els focs nacionals d'un franquisme crepuscular, i ara començava a circular còmodament per les vies de la cultura. Però encara hi havia més: no es podia obviar al paper vertebrador i actualitzador que tenia com a obra de referència, com a pedra angular d'una cultura. Només a través de la *Gran Enciclopèdia Catalana* s'havia obtingut una sinergia concreta i palpable de totes les forces pensants d'arreu dels Països Catalans.

Per tant, es feia necessària una solució de continuïtat, que es resolí, el 22 de juliol del 1980, amb el traspàs d'accions i la constitució,

a l'empara de Lluís Roca-Sastre i Muncunill en la seua funció de notari, d'una fundació (Fundació Enciclopèdia Catalana) dirigida a partir d'aquell moment per Antoni Bascomte, responsable de mantenir vigent, sense ànim de lucre, l'editorial Enciclopèdia catalana, SA, i altres iniciatives en favor de la difusió i diversificació de la cultura catalana. L'aportació econòmica dels membres de la Fundació permetria, doncs, que la visió editorial, amb perspectives i estudis de mercat, tinguera la possibilitat d'endinsar-se en terrenys fins ara verges en el món de l'edició catalana. La llengua com a catalitzador cultural i essencial passaria a ocupar, en primer objectiu paral·lel a la gran obra de referència, els espais d'honor de l'empresa tot erigint-se i materialitzant-se en una col·lecció de diccionaris bilingües encetada el 1979 pel francès-català. El següent pas, al desembre del 1982, fou la publicació del *Diccionari de la llengua catalana*: un buidatge del lèxic del període enciclopèdic.

El cas era ampliar, diversificar les línies i serveis a tots els àmbits possibles de la societat catalana. La vessant lingüística ja es cobria les espatlles per la força mateixa del costum i la inèrcia d'una dècada i mitja de treball, a través del qual s'havia anat bastint progressivament una realitat lingüística capaç de designar qual-sevol dels vessants de la nostra actualitat.

No obstant això, la demarcació geogràfica original establerta per la *Gran Enciclopèdia Catalana* —els Països Catalans—, a vegades s'ha vist reduïda estrictament a Catalunya, per la coherència de cada publicació, com va ser el cas de la segona gran obra, la *Gran geografia comarcal de Catalunya*, que reforçava, en la seua essència, el caràcter comarcal per sobre la circumscripció provincial i dividia el Principat en 19 volums.

La *Història natural dels Països Catalans*, que s'iniciava el 1984, tornava a recobrar la filosofia original de la casa amb un tractament global de la geografia catalana. L'alternança no significa un joc d'atzar sinó un emmotllament de la publicació al seu medi. "Hem de fer obres, a vegades, de l'àmbit estricte de Catalunya; com a filosofia de la casa, de l'àmbit de Països Catalans; però també hem de fer obres, i cada cop ho veiem més clar, que puguin ser útils en el nostre àmbit i també més enllà", declara Carreras. Uns exemples que superen les divisòries imaginàries: *Medicina i salut*, un producte general confeccionat per professionals de la medicina d'origen català. O *Biosfera*, el director de la qual, Ramon Folch, com a coordinador, fou en els primers temps una de les representacions visibles de la secció científica de la *Gran Enciclopèdia Catalana*. El moviment pendular, país endins país enllà, marca el ritme actual d'una empresa que va creixent en l'àmbit editorial i configurant-se, al seu pas,

el savi

Qui va assassinar el «Noi del Sucre»?

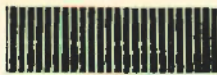

Qui fa versos a una vaca cega?

On fan l'arròs amb rata d'aigua?

com el primer grup editorial en llengua catalana. Una dinàmica que s'ha sabut adaptar als temps que corren i que ha vist més enllà dels límits autòctons.

La Fundació afegia igualment, en els inicis de la nova etapa, noves premisses a una declaració fundacional ben ancorada ja en la casa. Una d'elles era obrir-se a la comunicació amb d'altres entitats, editorials o institucions; i, en aquest sentit, la col·laboració podia contribuir a reforçar una producció orientada que es diversifica, dia a dia, a tot un nou ventall de públic potencial. L'Ajuntament de Barcelona o la Generalitat de Catalunya, o entitats culturals i científiques, han conformat el binomi per a resultats en equip difícilment assumibles en solitari, i que, molt sovint, han buscat un lector perdut o, si més no, no trobat, que no llegeix en la seua llengua per qüestions de comoditat o d'inèrcia. "La dificultat afegida d'un ensenyament, encara molt pròxim, en castellà, fa que bona part del públic lector opte pels llibres en castellà, només per la facilitat que té de llegir-los", afegeix Carreras. "I en aquest punt és on la Fundació Enciclopèdia Catalana ha d'apostar per un futur mercat català i en català."

No podem oblidar tampoc una participació habitual amb l'editorial Columna que s'acosta al 6'5%. I en aquest sentit, un producte interessant per a aquest client de la publicació en castellà ha de ser un llibre accessible, ja que l'obra cara, la gran obra de caràcter enciclopèdic, o de repertori, resultaria minoritària dins un mercat en llengua autòctona amb limitacions educacionals. No sols això. La política oberturista i de col·laboració, arriba igualment al terreny escolar i acadèmic. El llibre de text com a referència en escoles i instituts i, de manera més delicada, en àmbits universitaris, re-

ARXIU

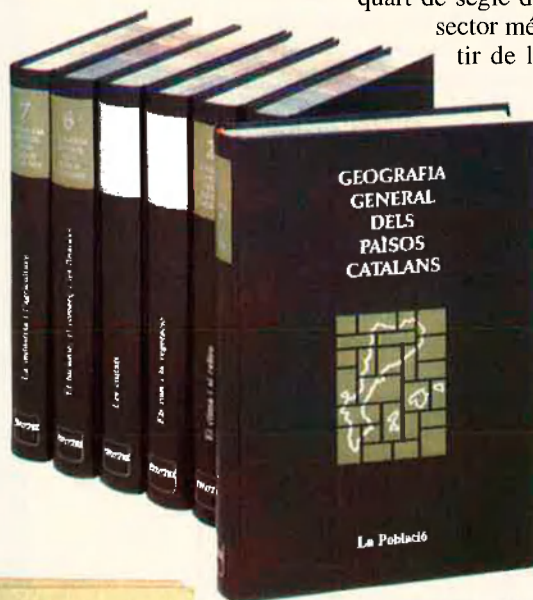
Antoni Bascompte. El 22 de juliol del 1980 començava a dirigir la Fundació Enciclopèdia Catalana.

presenta el repte del nou servei social. El llibre d'ensenyament en català no ha de ser la traducció directa i literal de referents no autòctons, com succeeix en moltes de les edicions que es troben a la venda. S'ha d'establir una identificació entre els objectes i aspectes presentats i l'usuari, per això "no es pot publicar un llibre en català que mostri la foto d'un bitllet de metro dels transports de Madrid. No tindria cap sentit per als escolars.", adverteix Joan Carreras. D'aquesta manera, una tasca conjunta al 50%, com la que s'ha anat realitzant amb la històrica Edicions 62, resulta efectiva –i no deixa de ser curiosa, si es pensa que fou Edicions

62 qui va crear la *Gran Enciclopèdia catalana*–, perquè hi queden garantides totes les tendències i possibilitats culturals. Però el llibre de text no pot anar deslligat del llibre infantil i juvenil, fet que va incitar la compra de la Galera, l'any 1992, una editorial amb un quart de segle de vida dedicada al sector més jove i que, a partir de la seua adquisició,

va anar desenvolupant-se al mateix ritme que una llei acabada de promulgar: la LOGSE. Però hi ha més: la LOGSE ha estat, de retruc, una oportunitat per posar al dia, tot i començant de zero a diferència d'altres empreses, un catàleg de publicacions

específicament pedagògiques. Exempta d'un condicionant de tradició en aquest àmbit –i, per tant, còmodament adaptable a les noves exigències–, s'ha optat per la confecció d'un llibre obert que s'adapte als gustos i necessitats de cada escolar o cada grup de treball, amb aspecte més de classificador d'apunts que de llibre convencional: tot un repte a la interactivitat

A tot vent, cap al futur. Però el manteniment del compromís de base de la Fundació, que és la promoció i també difusió de la cultura catalana, no podia deixar de banda la ficció literària. Lluny d'afinitats –si no eren lingüístiques– amb les obres referencials o de consulta, la narrativa i poesia ingressaven de la mà d'edicions Proa, que va ser traspassada a Enciclopèdia Catalana el 1983. Les dues col-

ARXIU

La gran casa editorial. La tasca per la normalització cultural es diversifica.

leccions "A tot vent" i "L'ossa menor", eren les dues col·leccions emblemàtiques d'una editorial històrica que va nèixer el 1928 a Badalona i no va escapar del periple de la guerra, amb exili i tot a Perpinyà.

Tanmateix, Proa s'expandeix en una operació de notable potenciació de les seues possibilitats i aposta en especial pel lector menut i adolescent. Naixen aleshores col·leccions adaptades a l'edat i incorpora, sense alterar-la i com a col·lecció específica, "Clàssics moderns", d'Edhasa però que aquesta editorial havia deixat de banda.

L'esport, els viatges, els llibres il·lustrats... qualsevol producte editat té cabuda en una gran casa editorial que va sorgir amb un propòsit: normalitzar el nostre país. I la publicació d'un ventall de gèneres literaris tan variat com heteròclit; de ficció o de realitat documental; de llibre d'imatges o de l'imaginari fet realitat... i tot en català, ha demostrat, trenta anys més tard de la gestació de la *Gran Enciclopèdia Catalana* que el propòsit d'aquell producte encara virtual i titllat d'utòpic en un obscur 1965 ha esdevingut una realitat material i materialitzada de llarg a llarg de l'espectre social. El somni s'ha obert camí entre les controvèrsies editorials, econòmiques, polítiques o, fins i tot, pedagògiques, i proveeix els seus fidels d'allò que necessiten, en paper o en CD-Rom —com l'*Hiperdiccionari català-anglès* o la *Catalunya interactiva*—: un marc geogràfic i social. Però tot això no ha arribat a la seua fi. Aquella aventura que va començar fa tres dècades no ha perdut encara la il·lusió de ser-ho.

E. T.

el savi

Qui va inventar la «sopa d'all»?

Algú fa l'amor volant?

Quin rei va crear la Generalitat?

